

Profesor Doktor Alfred Ohanowicz

IV. SPRAWOZDANIA I KOMUNIKATY

55-LECIE PRACY NAUKOWEJ I 75-LECIE URODZIN PROFESORA DRA ALFREDA OHANOWICZA

W roku bieżącym polski świat prawniczy obchodzi 75 rocznicę urodzin i 55-lecie pracy naukowej Profesora Alfreda Ohanowicza.

A. Ohanowicz urodził się we Lwowie 31 III 1888 r. Wywodzi się — zarówno w linii ojcowskiej, jak i macierzystej — z osiadłej od wieków w Polsce rodziny ormiańskiej.

Wychowywał się w kulturalnym i patriotycznym środowisku. Cała jego najbliższa rodzina to prawnicy. Ojciec, Józef Ohanowicz, zmarły w 1915 r., był sędzią Sądu Apelacyjnego we Lwowie. Matka, Helena z Prokopowiczów, zmarła w 1944 r., była córką sędziego. Prawnikiem był także jej ojciec oraz brat, Józef Prokopowicz, późniejszy Pierwszy Prokurator Sądu Najwyższego w okresie międzywojennym. Okoliczności te nie pozostały niewątpliwie bez wpływu na kierunek drogi życiowej Jubilata.

Po ukończeniu w 1906 r. V Gimnazjum we Lwowie, A. Ohanowicz zapisuje się na Wydział Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza. W 1910 r. kończy studia i rozpoczyna pracę zawodową w b. Prokuratorii Skarbu, późniejszej Prokuratorii Generalnej R. P., gdzie pozostaje do jesieni 1919 r., składając w tym czasie egzamin referendarski i adwokacki.

Zamiłowania naukowe A. Ohanowicza ujawniać się zaczęły już w okresie studiów. W latach 1908—1910 ukazały się we lwowskim „Przeglądzie Prawa i Administracji” trzy pierwsze recenzje Jubilata. Warto zwrócić uwagę, że pierwsza z nich dotyczyła pracy znanego austriackiego socjalisty ex cathedra Antona Mengerera pt. „Nowa nauka o Państwie” (*Neue Staatslehre*).

Doktorat prawa uzyskuje Jubilat w 1911 r. na podstawie pracy pt. *Ciężary publiczne duchowieństwa w Polsce w drugiej połowie XV i z początkiem XVI wieku*, wykonanej pod kierownictwem O. Balzera, Od tej chwili droga do kariery naukowej stała dla młodego doktora otworem.

Korzystając ze stypendium naukowego, udaje się w 1912 r. dla pogłębienia swych studiów cywilistycznych do Berlina. Uczestniczy tam w seminariach prowadzonych m. in. przez J. Kohlera i T. Kippa.

Wynikiem nastawienia się na problematykę cywilistyczną był przygotowany na II Zjazd Prawników Polskich w 1912 r. referat na temat *Nowe poglądy na stanowisko sędziego cywilnego przy stosowaniu ustaw*. W 1916 r. ukazują się dwie poważne prace: *Współwłasność w prawie prywatnym austriackim* oraz *Rozporządzenie właściciela hipoteką*.

Przełomowy w życiu młodego uczonego staje się rok 1919. Uzyskanie przez Polskę niepodległości rozszerzyło niepomiarnie możliwości pracy naukowej dla licznych zastępów uczonych, dla których nie stało etatów w ramach istniejących dotąd uczelni. Wielką szansę dla młodych sił stwarzał przede wszystkim nowo założony Uniwersytet Poznański, gromadzący w swych murach prężne grono naukowców przybywających tu z całej Polski.

Jeszcze w toku habilitacji z zakresu prawa cywilnego na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza uzyskuje Jubilat nominację ze strony Ministra b. Dzielnicy Pruskiej na profesora nadzwyczajnego i kierownika katedry prawa cywilnego. Stanowisko to obejmuje z dniem I IX 1919 r., rezygnując z dotychczasowej pracy w Prokuraturii Generalnej i przenosi się do Poznania, z którym łączy go odtąd nierozzerwalne więzy.

31-letni profesor z zapałem podejmuje pracę na nowym posterunku. Idzie ona w trzech kierunkach: naukowym, dydaktycznym i organizacyjnym.

Już w pierwszym roku pracy uniwersyteckiej okazuje się Jego cenna rozprawa pt. *Publiczne przyrzeczenie*, stanowiąca podstawę do przyznania Mu już z dniem I VII 1921 r. — a więc w 33 roku życia — tytułu profesora zwyczajnego.

Pierwszą troską Profesora było zapewnienie swym słuchaczom podręcznika z zakresu wykładanego materiału. Potrzeba takiego podręcznika była tym bardziej paląca, że w zakresie obowiązujących nadal w b. Dzielnicy Pruskiej przepisów poniemieckich brak było jakichkolwiek pomocy naukowych w języku polskini. Prowadząc wykłady z części ogólnej prawa cywilnego i zobowiązań, już w 1922 r. wydaje dwa podręczniki z tego zakresu, a w 1924 r. w ramach wydawanego z F. Zollem opracowania pt. *Prawo cywilne Ziem Zachodnich*, dalszy podręcznik, obejmujący prawo rodzinne i spadkowe. Skrótowny zarys *Prawa cywilnego b. Dzielnicy Pruskiej* ukazał się też w wydawanej przez A. Peretiatkowicza *Encyklopedii prawa obowiązującego w Polsce* (1925 r.).

Wielkie zalety umysłu i charakteru Profesora powodują, że zaczynają nań spadać coraz to nowe zaszczyty i obowiązki. W roku akademickim 1924/1925 sprawuje funkcje dziekana Wydziału Prawno-Ekonomicznego UP. W tymże czasie powołany zostaje na generalnego radcę Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego. W latach 1928—1933 jest członkiem Trybunału Kompetencyjnego, a w latach 1930—1935 senatorem RP.

Wspomniane funkcje osłabiają z natury rzeczy tempo pracy naukowej Profesora, ale bynajmniej jej nie przerywają. Poza publikowanym corocznie na łamach „Ruchu Prawniczego i Ekonomicznego” *Przeglądem ustawodawstwa z zakresu prawa cywilnego* (w latach 1921—1939), Profesor skupia w tym czasie swą uwagę na ustawodawstwie rolnym i problematyce kodyfikacyjnej.

Zainteresowanie się sprawami rolnymi i sprawami kredytu rolniczego pozostaje w związku z Jego pracą w Poznańskim Ziemstwie Kredytowym. W 1923 r. okazuje się w Jego opracowaniu i z Jego komentarzem *Ustawa o wykonaniu reformy rolnej* i inne ustawy rolne, a w 1929 r. artykuł pt. *Centralna instytucja kredytu długoterminowego*. Projekt takiej instytucji, opracowany przez Profesora, był w owym czasie przedmiotem dużego zainteresowania w związku z widokiem na uzyskanie poważnej pożyczki amerykańskiej na konieczne inwestycje rolne. Projekty te jednak na skutek wybuchu kryzysu w 1929 r. nie doczekały się nigdy realizacji.

Do tego samego zakresu zainteresowań zaliczyć należy liczne recenzje prac dotyczących prawa rolnego i spraw rolnych (W. L. Jaworskiego: *Reforma rolna*. RPE z 1927 r., s. 242, J. Górskiego: *Włościańskie zwyczaje spadkowe w województwie poznańskim i pomorskim*, RPE z 1929 r., s. 275, F. Szafrana: *Działalność władz ziemskich a hipoteki i kataster*, RPE z 1931 r., s. 131, W. Kosieradzkiego: *Przewłaszczenie w świetle prawa rolnego*, RPE z 1933 r., s. 275, H. Świątkowskiego: *Prawo oddłużeniowe rolne*, RPE z 1936 r., s. 714), a również w pewnej mierze artykuł *Wymowa (wymiar) w projekcie kodeksu cywilnego polskiego* (RPE z 1930 r., s. 105—113).

W okresie międzywojennym uchodził Profesor za jednego z najlepszych znawców prawa rolnego.

Aktualne i sporne problemy kodyfikacyjne okresu międzywojennego znalazły swe gruntowne omówienie w szeregu artykułów publikowanych w „Ruchu Prawniczym i Ekonomicznym”. Wymienić tu należy m. in. takie pozycje, jak *Wolność umów w przyszłym kodeksie polskim* (1926 r.), *Określenie świadczenia przez osobą trzecią* (1936 r.), *Umowy z niezdolnymi do działań* (1937 r.), *Uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia woli* (1938 r.), *Hipoteka listowa w związku z projektem prawa rzeczowego* (1938 r.).

W początkowym okresie okupacji hitlerowskiej został Profesor aresztowany (29 IX 1939 r.) i po 3 miesiącach wywieziony do Ostrowca Kieleckiego. Od 1 III 1940 r. do wybuchu powstania zamieszkuje w Warszawie, gdzie, pełniąc funkcje radcy prawnego Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, bierze równocześnie udział w tajnym nauczaniu. Po Powstaniu przeniósł się z końcem 1944 r. do Krakowa, skąd w czerwcu 1945 r. powraca do Poznania i obejmuje kierownictwo katedry.

Lata powojenne są okresem pełnego rozkwitu działalności naukowej i dydaktycznej Profesora. Poza licznymi recenzjami, glosami i artykułami, ukazują się dwie kapitalne monografie: *Niesłuszne wzbogacenie* (1956 r.) oraz *Zbieg norm w polskim prawie cywilnym* (1963 r.), a ponadto podręczniki: *Zobowiązania. Część ogólna* (I wyd. 1954, II wyd. 1955) oraz (opracowane łącznie z J. Górskim) *Zobowiązania. Część szczegółowa* (I wyd. 1956, II wyd. 1959, III wyd. 1963).

I w tym okresie przypadają Mu różne dodatkowe i odpowiedzialne funkcje i obowiązki. W latach 1948—1950 jest ponownie dziekanem Wydziału Prawa, a w latach 1957—1959 członkiem Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla pracowników nauki. Równocześnie przewodniczy Komisji Nauk Społecznych PTPN, a w ostatnich latach sprawuje funkcję wiceprezesa tego Towarzystwa.

Z chwilą wznowienia w 1958 r. „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego” powierzona Mu została funkcja redaktora naczelnego.

Na wszystkich zajmowanych posterunkach pracy i służby publicznej Profesor wykazuje nieocenione zalety wytrawnego kierownika i organizatora, stawiającego wysokie wymagania sobie i innym, a równocześnie z pełną życzliwością odnoszącego się do każdego rzetelnego wysiłku i osiągnięcia. Te cechy charakteru sprawiają, że cieszy się powszechnym szacunkiem i zaufaniem.

Od początku kariery uniwersyteckiej otaczała Profesora stale poważna grupa uczniów i wychowanków. Wiele setek absolwentów Wydziału Prawa pisało pod Jego kierownictwem prace magisterskie. Około trzydziestu Jego seminarzystów uzyskało stopnie doktorskie. Siedmiu wychowanków zajmuje dziś stanowiska profesorskie (Stefan Buczkowski, Józef Górski, Władysław Górski, Witalis Ludwiczak, Zygmunt Nowakowski, Zbigniew Radwański, Andrzej Stelmachowski).

Przechodząc z dniem 1 X 1960 r. w stan spoczynku, nie pozostawił po sobie pustki. Wychował bowiem następców, którzy zarówno w Poznaniu, jak i w innych ośrodkach naukowych kontynuują Jego pracę.

Dając wyraz swego uznania dla wybitnych osiągnięć Profesora na wszystkich zajmowanych przez Niego posterunkach, władze państwowe niejednokrotnie przyznawały Mu wysokie odznaczenia: w 1928 r. Krzyż Komandorski „Polonia Restituta”, w 1938 r. Złoty Krzyż Zasługi, a w 1957 r. Order Sztandaru Pracy II Klasy.

Minister Szkolnictwa Wyższego w specjalnym piśmie skierowanym na ręce Profesora z okazji Jego przejścia w stan spoczynku wyraził uznanie i podziękowanie za trwały wkład wniesiony przez Profesora do nauki i kultury polskiej.

Przy całym bogactwie osobowości Profesora sędzę, że na specjalne podkreślenie zasługują te Jego cechy, które charakteryzują Go jako wybitnego uczonego.

Profesor odznacza się przede wszystkim swym realizmem, opartym na głębokiej znajomości ludzi i stosunków społecznych, w szczególności stosunków gospodarczych. Posiada niezawodny dar odróżniania w każdym stanie faktycznym i w każdej wypowiedzi elementów istotnych od nieistotnych, co pozwala mu na zajęcie właściwego stanowiska i szukania prawidłowych rozwiązań. Ten rzadki talent trafiania in medias res obserwować możemy nie tylko w poważnych pracach monograficznych, ale przede wszystkim w krótkich artykułach, recenzjach, glosach, wypowiedziach w czasie konferencji naukowych i na posiedzeniach seminaryjnych.

Profesor daje niejednokrotnie wyraz pogładowi, że prawidłowe normowanie w drodze przepisów prawnych coraz to bardziej skomplikowanych stosunków społecznych opierać się powinno nie tylko na dobrej znajomości praw rozwoju społecznego, ale również na teoretycznym opanowaniu samej techniki normowania. Ta sama zasada dotyczy stosowania norm prawnych. Bez przyjęcia prawidłowych założeń teoretycznych orzecznictwo wykazuje chwiejność i przypadkowość, zamiast pożądanej jednolitości i ciągłości.

Z takich założeń wychodząc, Profesor w swych pracach naukowych, czy to będą monografie, czy glosy do orzeczeń Sądu Najwyższego, główny swój wysiłek kieruje na te teoretyczną analizę omawianych instytucji i problemów. Jego teoretyczne rozważania nie mają bynajmniej charakteru abstrakcyjnego. Z jednej strony są one podbudowane podziwu godną erudycją i doskonałą znajomością judykatury, z drugiej zaś zmierzają do wyjaśnienia wątpliwości w sprawach o doniosłym znaczeniu praktycznym.

W poszukiwaniu prawidłowych rozwiązań teoretycznych, mogących służyć praktyce prawnej, dopatruje się też Profesor zasadniczego zadania nauki prawa. Sam świeci też pod tym względem najlepszym przykładem, kiedy w pracach swych tyle uwagi poświęca prawidłowemu ujęciu kodyfikacyjnemu wielu instytucji prawnych lub też kiedy w swych licznych glosach poddaje teoretycznej ocenie orzeczenia sądowe.

Realizm Profesora i umiejętność dostrzegania istoty stosunków społecznych pozwoliły Mu już od pierwszych niemal chwil jego działalności naukowej na zrozumienie służebnej roli prawa w stosunku do bazy społeczno-gospodarczej. Najlepiej może wynika to z ogłoszonej w 1926 r. rozprawy poświęconej nadal aktualnemu zagadnieniu „wolności umów w przyszłym polskim k. c.”¹. Naturalnie, że w pełni świadoma i znakomicie opanowania metoda marksistowska w ujmowaniu zjawisk społecznych i rozwiązywaniu zagadnień prawnych stanowi powojenny dorobek Profesora.

Wielką zaletę wszystkich Jego prac stanowi niezwykła jasność i zwięzłość sformułowań, dzięki czemu zarówno Jego podręczniki, jak i inne prace naukowe są w najwyższym stopniu komunikatywne. Na przykładzie prac Profesora sprawdza się stare powiedzenie, że prawdziwym znawcą zagadnienia jest z pewnością ten, kto umie je przedstawić w sposób zwięzły, jasny i prosty.

Profesora cechuje wyjątkowa sumienność i skrupulatność, gdy idzie o dokumentację naukową opracowań, i wielkie poczucie odpowiedzialności za formułowane tezy. Nad niektórymi ze swych dzieł myślał i pracował wiele lat. Dotyczy

¹ RPE 1926, s. CXLVII—CLVIII.

to w szczególności najpoważniejszej w Jego dorobku naukowym pozycji, jaką jest *Niesłuszne wzbogacenie*, stanowiące najlepszą pracę na ten temat w literaturze europejskiej, oraz ostatniej monografii o *Zbiegu norm*. Do ostatecznych wyników obu tych dzieł zbliżał się stopniowo, publikując w formie artykułów, wyniki częściowe.

Jakkolwiek prace Profesora dotyczą różnych dziedzin prawa cywilnego, to jednak najbardziej interesującym Go terenem badań naukowych są stosunki zobowiązaniowe. Im też poświęca najwięcej uwagi. Podejmuje zagadnienia węzłowe, wywołujące kontrowersję w doktrynie i judykaturze, albo niedostatecznie teoretycznie opracowane.

Do zagadnień takich należy niewątpliwie zagadnienie wolności umów, odpowiedzialności pracowników, odpowiedzialności za czyny niedozwolone oraz zagadnienia uwzględnione we wspomnianych już pracach monograficznych. Do dziś aktualne są podstawowe tezy zawarte w pracy o „publicznym przyrzeczeniu” i znakomitej pracy pt. *Wolność umów w przyszłym k. c.* W tej ostatniej rozprawie Profesor wykazał, że zasada wolności umów, nadużywana niewątpliwie w formacji kapitalistycznej, nie jest bynajmniej wytworem tej formacji. Rozwinięła się ona już znacznie wcześniej i może spełniać w odpowiednim zakresie swą użyteczną funkcję techniczno-legislatywną również w warunkach gospodarki socjalistycznej.

Słuszność tej tezy wydaje mi się oczywista. W ustroju socjalistycznym wolność umów doznaje wprawdzie daleko sięgających i różnorodnych ograniczeń, ale bynajmniej nie zanika. Leży ona bowiem u podstaw całego systemu umownego. Toteż, mimo iż projekt przyszłego k. c. nie zawiera normy znajdującej swój wyraz w art. 55 k. z., przepisy jego odnoszące się do umów opierają się na założeniu, że umowy są wynikiem dobrowolnego porozumienia się stron i wyrazem przysługującej im w zasadzie swobody kontraktowej.

Przy okazji omawiania wolności umów oraz odpowiedzialności za czyny niedozwolone Profesor wyraża pogląd, iż nie do zrealizowania jest szczegółowe ustawodawcze uregulowanie wszystkich mogących się przydarzyć sytuacji życiowych. Z konieczności więc coraz większa staje się rola sędziego. W kwestiach przez ustawę nie uregulowanych musi on rozstrzygać samodzielnie, kierując się jedynie ogólnie sformułowanymi przepisami prawa. „Zmienność bowiem i różnorodność stanów faktycznych — pisze Profesor w artykule *Odpowiedzialność cywilna pracownika w świetle najnowszego orzecznictwa Sądu Najwyższego* ² — nie da się ująć bez reszty w abstrakcyjną regułę, jak zresztą zawsze, kiedy chodzi o odpowiedzialność za szkodę. Ten dział prawa cywilnego pozostawia największą swobodę judykaturze i na niej też spoczywa cały ciężar realizacji zasad prawnych o wielkiej doniosłości społecznej. Odbyna się to za pomocą orzeczeń wydanych w poszczególnych sprawach, z których każda prawie ma swoje cechy indywidualne, nie pozostające bez wpływu na treść rozstrzygnięcia.”

Zwalczana w socjalistycznej literaturze prawniczej „kaucukowość” przepisów prawa burżuazyjnego była w warunkach kapitalistycznych dla świata pracy dlatego niebezpieczna, że oddawała daleko sięgającą władzę w ręce organów administracyjnych i sądowych, stojących na straży interesów kapitalistycznych. Prawo socjalistyczne ze względów techniczno-ustawodawczych posługuje się również sformułowaniami ogólnymi, dopuszczającymi różne rozstrzygnięcia, zależnie od okoliczności. Sytuacja prawna zainteresowanych stron jest tu o tyle inna, że

² „Państwo i Prawo”, 1956, nr. 5/6, s. 908.

rozstrzyganie poszczególnych przypadków przypada w udziale organom państwa socjalistycznego. Okoliczność ta gwarantuje, że decyzje tych organów odpowiadać będą woli i interesom ludu pracującego.

W swej monografii o niesłusznym wzbogaceniu Profesor wskazał na braki dotychczasowego uregulowania tej instytucji w k. z. oraz w pierwszych powojennych projektach k. c. Wywarła ona swój wpływ na pracę Komisji Kodyfikacyjnej, która w najnowszych projektach k. c. uwzględniła niemal w całości zastrzeżenia Profesora. Ostatnie sformułowania kodyfikacyjne spotkały się też z Jego pozytywną oceną³.

Ostatnia monografia Profesora, *Zbieg norm w polskim prawie cywilnym*, dojrzewała powoli. Korzeniami swymi tkwi ona już w cytowanym artykule *Odpowiedzialność cywilna pracownika w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego* z 1956 r., a następnie w artykule *Rodzaje odpowiedzialności za szkodę wedle k. z. i ich wzajemny stosunek*⁴.

W pierwszym z tych artykułów dał Profesor teoretyczne uzasadnienie dla tezy zawartej w niezmiernie ważnej uchwale Sądu Najwyższego w składzie 7 sędziów z dnia 13 XI 1954 r.⁵, dotyczącej podstawy prawnej roszczeń odszkodowawczych w stosunku do pracowników. W wyniku swego rozumowania Profesor dochodzi do wniosku, iż „bardziej celowym jest przyjęcie, że w razie zbiegu norm powstają dwa zupełnie niezależne rozszerzenia i do każdego z nich mają zastosowanie właściwe normy. Uprawnionemu zaś przysługuje tylko wybór, którego z roszczeń chce dochodzić. Jeżeli wybierze jedno, to ze wszystkimi jego skutkami prawnymi, a więc zaletami i wadami... Tę konstrukcję wybrał trafnie S. N. w powołanej uchwale 7 sędziów przyjmując wyraźnie, że w pewnych przypadkach manka «zakładowi pracy przysługuje w stosunku do pracownika roszczenie zarówno z art. 239 k. z., jak i z art. 134 k. z., przy czym do każdego z nich stosują się odpowiednie przepisy».

Przepisy odszkodowawcze nie są jedynym przykładem możliwego zbiegu norm, toteż w monografii swej Profesor w sposób oryginalny dokonuje szerokiego zestawienia i gruntownej analizy sytuacji, w których sędzia będzie miał do czynienia ze zbiegiem norm.

Karta dorobku naukowego Profesora nie jest bynajmniej zamknięta. Dorobek ten stale rośnie. Z okazji obchodzonego Jubileuszu płyną więc pod adresem Profesora ze wszystkich polskich ośrodków naukowych, od kolegów cywilistów, od uczniów i przyjaciół najlepsze życzenia długich lat zdrowia i dalszych osiągnięć dla chwały nauki polskiej.

Józef Górski

DRUGA SESJA NAUKOWA ZAWODOWEGO STUDIUM ADMINISTRACYJNEGO PRZY UNIWERSYTECIE MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ W LUBLINIE

W dniach 27—29 IX 1962 r. odbyła się sesja naukowa poświęcona problemom aktywizacji miast i miasteczek, ochronie przyrody i zabytków oraz rozwojowi sportu i turystyki, zorganizowana przez Zawodowe Studium Administracyjne przy

³ Por. artykuł *Bezpodstawne wzbogacenie w projekcie k. c.*, „Państwa i Prawo” 1960, nr 2, s. 606, oraz *L'azione d'indebito arricchimento nel diritto civile polacco*, Rivista del diritto commerciale 1961, nr 9—10, s. 325—347.

⁴ „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1961, nr 2, s. 1—22.

⁵ „Państwo i Prawo” 1955, nr 7/8, s. 291 i nast.

UMCS i Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie¹. Była to już druga z kolei sesja naukowa organizowana przez ZSA przy UMCS.

*

Pierwsza sesja poświęcona problematyce rad narodowych została zorganizowana przy współudziale PWRN w Lublinie i odbyła się w dniach 28—29 III 1961 r. w Lublinie.

W pierwszym referacie pt. *Rozwój historyczny rad narodowych w aspekcie prawno-ustrojowym*, dr Jan Szreniawski, przedstawił genezę i rozwój instytucji rad podkreślając doświadczenia Komuny Paryskiej z 1871 r., rewolucji 1905—1907 r., bogate tradycje Rad Delegatów Robotniczych 1918—1919 r. działalność międzywojennego samorządu terytorialnego, akcentując w szczególności okres podziemnych rad narodowych jako bezpośrednich poprzedniczek rad dziś istniejących oraz okres Polski Ludowej. Autor, póz analizy prawnej, podał dużo faktów historycznych zaczerpniętych w szczególności z terenu woj. lubelskiego, zasługującego na szczególną uwagę w historii polskich rad, gdyż np. pierwsza R. D. R. na ziemiach polskich powstała 4 XI 1918 r. w Lublinie, tutaj pracowały nieliczne na ziemiach polskich Rady Delegatów Folwarcznych i Rady Włościańskie. Pierwsza terenowa wojewódzka rada narodowa z okresu okupacji powstała 18 II 1944 r. też na terenie Lubelszczyzny, a jej rola i szeroka różnorodna działalność stanowi bardzo ciekawy przykład ścisłego powiązania walki o wyzwolenie społeczne i postęp z ideą rad jako koncepcją nowego aparatu władzy, zapewniającego udział społeczeństwa w sprawowaniu władzy państwowej. Następnie autor omówił proces przekształcania się rad w organa rzeczywistej władzy terenowej. W ostatniej części autor przeanalizował proces decentralizacji i zmiany zachodzące aktualnie w systemie rad narodowych.

W drugim referacie, dra Jana Ziemińskiego, pt. *Rola i zadania rad terenowych w ZSRR i państwach demokracji ludowej*, przedstawione zostały węzłowe problemy rad terenowych w świetle obowiązującego ustawodawstwa, z podkreśleniem ich roli ustrojowej, miejsca w systemie organów państwowych oraz analiza podstawowych kierunków aktywności tych organów. Referent nie ograniczył się do dogmatycznego i statycznego omówienia instytucji prawnych dotyczących terenowych organów przedstawicielskich w państwach dyktatury proletariatu, ale ukazał podłoże społeczne, ewoluowanie tych instytucji, a ponadto uwzględnił cechy charakterystyczne i odmienności poszczególnych krajów na tle aktualnej sytuacji społeczno-politycznej.

W trzecim referacie, doc. Iwana Pachomowa (z Uniwersytetu Iwana Franki we Lwowie) i dra Kazimierza Sanda — *Organizacja, zadania i działalność stałych komisji terenowych rad delegatów ludu pracującego USRR*, autorzy przedstawili jedną z ważniejszych form pracy organizacyjnej terenowych rad delegatów ludu pracującego, jaką stanowi działalność ich stałych komisji. Referenci stwierdzają, że w USRR stałe komisje rad nie są organami władzy ani administracji państwowej, nie mogą wydawać decyzji na zewnątrz aparatu rad. Mają uprawnienia kontrolne, a do rady lub jej organu wykonawczego mogą kierować wnioski. Ze względu na brak wydziałów komitetów wykonawczych rad wiejskich i osiedli, komisje tego szczebla są bardzo aktywne i odgrywają szczególną rolę.

Czwarty z kolei referat, doc. dra Emanuela Iserzona — *Założenia systemu rad narodowych a kodeks postępowania administracyjnego*, wykroczył w zasadzie poza zagadnienia rad narodowych, skupiając się na problematyce ochrony praw i interesów podmiotowych w postępowaniu administracyjnym. Autor stwierdza,

że podmiot staje się stroną w postępowaniu m. in. przez sam fakt żądania czynności organu ze względu na swój interes prawny oraz że stroną w szerokim tego słowa znaczeniu jest także organ administracyjny, przed którym toczy się postępowanie. Oczywiście chodzi tu — jak mówi autor — o „równość broni” w postępowaniu, a nie w chwili wydania decyzji. Autor podkreśla, że k.p.a. powołuje szeregowego obywatela do czynnej współpracy z władzą w sprawach, w których jest zaangażowany jego chroniony przez prawo interes.

W piątym referacie, dra Kazimierza Sanda — *Rady narodowe a problem podniesienia produkcji rolnej i przebudowy wsi*, omówione zostały zadania rad narodowych na odcinku rolnictwa, ze szczególnym uwzględnieniem roli rad gromadzkich jako stojących najbliżej spraw produkcji rolnej i przebudowy wsi. Autor zwraca szczególną uwagę na działalność kółek rolniczych, różne formy spółdzielczości, kontrolę społeczną rad w terenie, wzrost poczucia odpowiedzialności i samodzielności rad oraz rolę kadr — fachowców rolników i administratorów, ilustruje swoje rozważania licznymi przykładami z woj. lubelskiego i rzeszowskiego.

Ostatni referat pierwszej sesji — dra Wiesława Skrzydło, pt. *Zasady ustawodawstwa o radach narodowych w praktyce*, omawia przedstawicielski charakter rad narodowych i formy ich kierownictwa jako organów przedstawicielskich. Autor podkreśla przewagę sesji nad organami administracyjnymi, rolę partii, komisji, nadzoru, przewodniczącego obrad, analizuje częstotliwość sesji stwierdzając ich prawidłowość, zauważa, że skomplikowany tryb odwołania i możliwość pozbawienia radnego mandatu przez radę praktycznie uniemożliwia odwołanie przez wyborców.

Po wszystkich referatach prowadzona była ożywiona dyskusja, w której udział wzięli, prócz pracowników naukowych UMCS, naukowcy UW, pracownicy Urzędu Rady Ministrów oraz liczni pracownicy aparatu rad narodowych z woj. lubelskiego, rzeszowskiego, kieleckiego i białostockiego¹.

*

Druga sesja obradowała w Rzeszowie, Łańcucie i Przemyśle, a ponadto uczestnicy obrad zwiedzili ciekawsze, z punktu widzenia zagadnień omawianych na sesji miejscowości woj. rzeszowskiego, zabytki, obiekty sportowe i Bieszczady.

Otwarcia sesji dokonał przewodniczący Prezydium WRN w Rzeszowie Michał Ostrowski, witając przybyłego członka Rady Państwa Jana Dąb-Kocioła, dziekana Wydziału Prawa UMCS prof. dr Józefa Mazurkiewicza, przedstawiceli zainteresowanych resortów, sekretarzy KW PZPR z Lublina i Rzeszowa, przedstawiceli Uniwersytetu Jagiellońskiego, Wrocławskiego, Łódzkiego i Instytutu Ochrony Przyrody PAN, pracowników aparatu rad narodowych oraz grono pracowników i działaczy woj. rzeszowskiego, nauczycieli i studentów ZSA. Stwierdził on, że działalność pracowników UMCS, jak np. geografów, chemików, prawników czy historyków, na terenie woj. rzeszowskiego przynosi coraz lepsze wyniki. Specjalnym uznaniem cieszy się Zawodowe Studium Administracyjne, dzięki któremu przodujący pracownicy aparatu rad narodowych, komitetów partyjnych, MO, wojska, handlu, kolei i inni podnoszą swoje kwalifikacje zawodowe. W zakończeniu wyraził przekonanie, że sesja naukowa, poruszająca ważne zagadnienia rad narodowych, przyczyni się do ich teoretycznego pogłębienia. Następnie przemawiał Kierownik ZSA przy UMCS dr Kazimierz Sand, Sekretarz KW PZPR w Rzeszowie mgr Aleksander Zarajczyk i Dziekan Wydziału Prawa UMCS prof. dr Józef Mazurkiewicz,

¹ Materiały sesji zostały opublikowane, zob. *Z problematyki rad narodowych*, Redaktor Kazimierz Sand, Lublin 1961, Wydawnictwo Lubelskie.

Pierwszy referat, pt. *Problem aktywizacji miast i miasteczek w województwie rzeszowskim*, opracowany przez Sekretarza PWRN Franciszka Kiełbickiego i kierownika Działu Koordynacji Terenowej WKPG Juliusza Petrusa, wygłosił Franciszek Kiełbicki. W oparciu o rys historyczny pokazał on szeroką problematykę aktywizacji miast i miasteczek oraz ich zmieniającą się funkcję gospodarczą w regionie. Referat podkreślił w szczególności wpływ wzrostu decentralizacji zarządzania na aktywizowanie się miast, konflikt między obecnymi tendencjami rozmieszczenia sił wytwórczych a (tradycyjną siecią miejską, zagadnienie dojazdów do pracy oraz problem przeludnienia i polityki urbanizacyjnej-

Referat dra Kazimierza Sanda, pt. *Rady narodowe a problem ochrony przyrody*, objął szczegółową analizę przepisów prawnych dotyczących ochrony przyrody w szerokim sensie, rolę rad narodowych w tym zakresie, a następnie po krótkim rysie historycznym omówił aktualną organizację administracji ochrony przyrody. Referat podkreślił, że organizacja ochrony przyrody dzieli się zasadniczo na państwową i społeczną, a od ich współdziałania zależy w dużej mierze jakość działania. Formy działalności ochronnej, jak uznanie za pomnik przyrody, uznanie za rezerwat przyrody, utworzenie parku narodowego, ochrona krajobrazu czy tzw. ochrona gatunkowa są właściwie na terenie województwa rzeszowskiego stosowane. W zakończeniu autor postulował dbałość o to, by uprzemysłowienie nie odbywało się kosztem zdrowia ludzkiego, zwiększenie dbałości o stan drzewostanu i parków, w szczególności wiejskich, będących pozostałością po zlikwidowanych wielkich własnościach ziemskich, zapobieganie erozji gleb, zwiększenie troski o czystość wód, o skuteczniejszą walkę z pożarami lasów, kłusownictwem, kradzieżami itp.

Autor referatu pt. *Rady narodowe a problem ochrony zabytków*, starszy asystent UMCS mgr Stanisław Poniąkowski, skupił uwagę na przepisach prawnych i organizacji organów administracji w zakresie ochrony zabytków oraz metodach ich działania. Stwierdził, że Rzeszowszczyzna, będąca regionem, na którym zachowało się wiele bezcennych i niepowtarzalnych przedmiotów zabytkowych, słusznie poświęca temu zagadnieniu wiele uwagi. W zakończeniu autor postuluje ściślejsze współdziałanie władz konserwatorskich i budowlanych, śmielsze tworzenie skansenów, a przede wszystkim rozwój społecznej działalności, koniecznej dla pełnej realizacji zadań stojących przed ochroną przyrody.

Referat adiunkta UMCS dra Jana Szreniawskiego, pt. *Rady narodowe a problem sportu i turystyki*, przedstawił, po krótkim sprecyzowaniu często używanych pojęć, jak np. „kultura fizyczna”, „wychowanie fizyczne”, „sport”, charakterystykę kultury fizycznej jako istotnego składnika współczesnej kultury ogólnoludzkiej. Przedstawił również po krótkim rysie historycznym sportu, aktualną organizację spraw kultury fizycznej w Polsce. Autor podkreślił rolę rad narodowych i czynnika społecznego w rozwoju kultury fizycznej, przeanalizował przepisy prawne dotyczące sportu i turystyki, zatrzymując się dłużej nad zagadnieniem organizacji i metod działania państwa w dziedzinie sportu i turystyki, nad niefortunnymi wypadkami i ryzykiem sportowym, zwolnieniami z pracy oraz znaczeniem przepisów sportowych i reguł gry. W ostatniej części referat omówił aktualne zagadnienia życia sportowego, a m. in. stosunek sportu masowego do wyczynowego, postulując większą uwagę na powszechność. Omówił zagadnienie amatorstwa i zawodowstwa, wypowiadając się za wprowadzeniem oficjalnego zawodowstwa. Przedstawił sposoby zlikwidowania zaniedbań w dziedzinie wychowania fizycznego wśród młodzieży. W zakończeniu autor omawia rolę sportu i turystyki w dziedzinie wychowania.

Po wszystkich referatach odbywała się sprężyste prowadzona dyskusja, w której udział wzięli naukowcy z reprezentowanych na sesji ośrodków, oraz wielu działaczy społecznych i praktyków, którzy podzielili się swymi uwagami i przedstawili osiągnięcia uzyskane w pracy w dziedzinach, którym poświęcona była sesja.

Na zakończenie sesji Kierownik ZSA przy UMCS dr K. Sand serdecznie podziękował miejscowym władzom partyjnym i administracyjnym za doskonałą organizację sesji, a uczestnikom za aktywny udział i stwierdził, że postawione przed sesją zadania naukowe i polityczne zostały osiągnięte, a sesja spełniła swój cel.

Wydaje się, że poważnym osiągnięciem sesji jest fakt zacieśnienia współpracy pracowników naukowych UMCS z praktyką, tak w okresie przygotowania referatów, jak i podczas samych obrad. Dyskusja i ilość poruszonych zagadnień świadczą, że tematyka była dobrana prawidłowo, a korzyści odniosły obie strony. Przykład sesji świadczy też, że współpraca wyższych uczelni i rad narodowych jest bardzo cenna, a ZSA przy UMCS wprowadziło swoiste formy, które na terenie woj. lubelskiego i rzeszowskiego zdobyły sobie prawo obywatelstwa².

Planowana na przyszły rok akademicki trzecia sesja ZSA przy UMCS poświęcona będzie problematyce Gromadzkich Rad Narodowych.

Jan Szreniawski

ZJAZD KOLEŻEŃSKI ABSOLWENTÓW WYDZIAŁU PRAWA UNIwersytetu POZNAŃSKIEGO Z ROKU 1952

Dnia 6 października 1962 r. odbył się w Poznaniu, w auli UAM Zjazd Absolwentów Wydziału Prawa Uniwersytetu Poznańskiego z 1952 r.

Inicjatywa zorganizowania tego rodzaju spotkania zrodziła się w środowisku Poznańskim i w marcu 1962 r. został powołany do życia Komitet Organizacyjny Zjazdu¹. W skład Komitetu, którego przewodniczącym został doc. dr Adam Łopatka, weszli: mgr Jan Drzewiński, mgr Bogdan Gawroński, dr Wacław Jurek, dr Jerzy Kądziołka, mgr Janina Klich, mgr Roman Klich, mgr Janusz Marciszewski, mgr Anna Michalska, mgr Jerzy Ossowski, mgr Aleksander Ratajczak, mgr Aldona Rudnicka, mgr Ryszard Skrobała, mgr Mieczysław Skąpski, mgr Zygmunt Sokołowski, Krystyna Świetlicka, mgr Włodzimierz Wilke, mgr Janusz Zgorzałowicz.

W 1952 r. ukończyło Wydział Prawa UP 673 absolwentów. W tej liczbie 428 absolwentów ukończyło studia z tytułem magistra, a 246 otrzymało dyplom ukończenia studiów pierwszego stopnia. W Zjeździe Koleżeńskim udział wzięło 248 absolwentów.

Na pytanie, jak obecnie ułożyło się ich życie osobiste i praca zawodowa, miała dać odpowiedź rozesłana wśród uczestników Zjazdu ankieta. Na podstawie 197 wypełnionych ankiet otrzymano obraz życia części absolwentów, obraz niepełny, ale pozwalający na sformułowanie pewnych uogólnień i wyciągnięcie wniosków. 88% uczestników ankiety wykonuje zawód zgodnie ze swym prawniczym wykształceniem. W administracji gospodarczej zatrudnionych jest 46 osób, w prokuraturze 26, w adwokaturze 21, w sądownictwie 17, w administracji państwowej 15, w szkolnictwie wyższym 10, w arbitrażu 7. Wielu spośród absolwentów zajmuje dziś wysokie i odpowiedzialne stanowiska w resorcie wymiaru sprawiedliwości, w życiu gospodarczym i społecznym. Są wśród nich prezesi sądów wojewódzkich, prokuratorzy wojewódzcy, prezesi okręgowych komisji arbitrażowych.

² Materiały sesji mają być wydane przez Wydawnictwo Lubelskie na początku 1963 r.

Ponad 50% uczestników ankiety bierze czynny udział w życiu społecznym i politycznym naszego kraju. Wśród 82 osób, które są członkami PZPR, wielu pełni funkcje sekretarzy POP, są członkami egzekutyw komitetów wojewódzkich i powiatowych, lektorami i wykładowcami. Duży odsetek absolwentów bierze czynny udział w pracach różnego rodzaju organizacji społecznych. 33 osoby posiadają odznaczenia państwowe, wśród których jest Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski. Spośród 77 osób, które w 1952 r. ukończyły studia pierwszego stopnia, 61 uzyskało tytuł magisterski.

Pełnego podsumowania wyników nadesłanych ankiet dokonał podczas uroczystości Zjazdu dr W. Jurek, cytując ciekawsze wypowiedzi i przytaczając szereg interesujących danych liczbowych dotyczących między innymi warunków bytowo-materiałnych absolwentów.

Przytłaczająca większość uczestników ankiety, oceniając z perspektywy dziesięciu lat pracy zawodowej przydatność studiów prawniczych w życiu, wyraża zadowolenie z wyboru kierunku studiów i z wykonywanego zawodu. Studia dla wielu były szkołą wychowania społecznego i teoretycznym przygotowaniem do życia.

Wśród zaproszonych gości znajdowali się między innymi: Zastępca Prokuratora Generalnego PRL, były wykładowca Uniwersytetu Poznańskiego, mgr Henryk Cieśluk, sekretarz KW i I sekretarz KMPZPR w Poznaniu Czesław Kończal, Zastępca Przewodniczącego RN m. Poznania mgr Dionizy Balasiewicz, Rektor UAM Prof. dr Gerard Labuda, Prezes Sądu Wojewódzkiego w Poznaniu i Wiceprezes Zarządu Okręgowego Zrzeszenia Prawników Polskich mgr Franciszek Rusek, Prokurator Wojewódzki mgr Ludwik Zboralski, Prezes Okręgowej Komisji Arbitrażowej dr Zenon Kłafkowski, Dziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu Poznańskiego Prof. dr Jan Haber, były Dziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu Poznańskiego dr Marian Zimmermann, liczni Profesorowie i Wykładowcy, a wśród nich jako senior Prof. dr Alfred Ohanowicz, pomocnicy nauki, i pracownicy administracyjni UAM, przedstawiciele Prasy i Radia.

Zebrani minutą ciszy uczcili pamięć zmarłych profesorów, wychowawców i kolegów.

Doc. dr A. Łopatka wygłosił przemówienie inauguracyjne, w którym określił cele i charakter Zjazdu. Był to pierwszy w 44-letniej historii Wydziału Prawa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Zjazd Absolwentów tegoż Wydziału. Rocznik, który ukończył studia w 1952 r., był pod wieloma względami rocznikiem specyficznym. Odbyszał studia w okresie, gdy przemiany rewolucyjne zaczęły wkraczać do Wyższych Uczelni. Był to okres reorganizacji Szkolnictwa Wyższego, zmian w trybie nauczania i w programie studiów. Zmieniała się treść nauczania z burżuazyjnej w socjalistyczną. W uczelniach w miejsce dawnego samorządu studenckiego powstaje Zrzeszenie Studentów Polskich, rozpoczyna działalność organizacja partyjna. Studenci nie pozostają biernymi obserwatorami tych wszystkich przemian, ale są ich współtwórcami i współorganizatorami. Spośród tej dynamicznej i rewolucyjnej grupy społecznej, jaką stanowili wówczas studenci, aparat państwowy otrzymał pełnokwalifikowaną kadrę pracowników. Były to pierwsze roczniki osób, które zdały maturę i ukończyły wyższe studia w Polsce powojennej. Czeakały na nich nowe dziedziny życia społecznego, nowe odpowiedzialne placówki i stanowiska. Zjazd miał być przeglądem zawodowych osiągnięć tych, którzy ukończyli studia przed dziesięciu laty, w specyficznych warunkach i w przełomowym dla całego społeczeństwa okresie.

Zmieniła się treść społeczna zawodu prawnika, stanęły przed nim nowe, od-

powiedzialne zadania regulacji i organizacji życia społecznego. Ustrój socjalistyczny stworzył zapotrzebowanie na prawników w nowych dziedzinach życia społecznego, na nowych stanowiskach pracy. Zjazd Absolwentów miał za zadanie podkreślić i uwypuklić tę nową rolę prawników. Miał on być również przedstawieniem wkładu Uniwersytetu Poznańskiego i Wydziału Prawa w dzieło tworzenia i wychowywania nowych fachowców.

Koleżeńskie spotkanie stanowić miało jednocześnie okazję do odnowienia więzi łączącej absolwentów z uczelnią, z Profesorami i Wychowawcami, do odnowienia dawnych kontaktów i przyjaźni zawiązanych w okresie studiów. Zjazd miał stanowić serdeczne wspomnienie wspólnie przeżytych chwil.

W przemówieniu powitalnym Zastępca Prokuratora Generalnego PRL mgr H. Cieśluk, wyrażając radość ze spotkania z byłymi wychowankami, podkreślił, że absolwentów Wydziału Prawa UAM wyróżnia rzetelna wiedza prawnicza, dobre przygotowanie zawodowe, a przede wszystkim dyscyplina społeczna i duże poczucie obowiązku. Te piękne cechy wynieśli absolwenci z murów uczelni dzięki wielkiemu wkładowi pracy profesorów, dzięki życzliwej atmosferze stworzonej na Uniwersytecie. Szeroko zakrojona działalność organizacji młodzieżowych, społecznych i partyjnej stworzyła warunki pracy w kolektywie, w społeczeństwie i dla społeczeństwa. Te cechy gwarantują rzetelne wypełnianie powierzonych zadań, są gwarancją dobrego spełniania obowiązków w drodze do sprawiedliwości społecznej i socjalizmu.

W serdecznych słowach mówca powitał zebranych, życząc wszystkim miłego spędzenia tych kilku godzin w gronie przyjaciół, wśród serdecznych i wzruszających wspomnień.

W imieniu władz Uniwersytetu uczestników Zjazdu powitał Rektor UAM Prof. dr G. Labuda. W przemówieniu swoim podkreślił rolę i udział absolwentów w wielkich przemianach i eksperymentach, jakim podlegała nauka polska w latach 1947—1952. Wówczas zostały podłożone podwaliny pod nowy ustrój wyższego szkolnictwa i nowej organizacji nauki polskiej. Przeprowadzane reformy, których współtwórcami byli studenci, nadały Uniwersytetowi nową dynamikę organizacyjną, wyznaczyły nowe zadania. Reformy te przetrwały trudną próbę czasu.

Do rozślawienia dobrego imienia Uniwersytetu przyczyniają się jego absolwenci, a wśród wychowanków, z których uczelnia jest dumna, są między innymi absolwenci Wydziału Prawa z 1952 r. Prof. dr G. Labuda, życząc uczestnikom owocnych obrad, wyraził nadzieję, że Zjazd będzie krokiem naprzód do nawiązania ściślejszych kontaktów między Uniwersytetem a absolwentami.

Konieczność utrzymania więzi między uczelnią a absolwentami podkreślił w swoim przemówieniu Dziekan Wydziału Prawa UAM Prof. dr J. Haber. Łączność taka ułatwiłaby wzajemne przekazywanie obserwacji i postulatów, które mogłyby mieć zastosowanie w procesie nauczania z jednej strony i w pracy zawodowej z drugiej. Nawiązaniu i utrzymaniu tego rodzaju kontaktów powinien sprzyjać między innymi Zjazd koleżeński absolwentów.

W imieniu studentów Wydziału Prawa UAM powitał zebranych student 5 roku prawa J. Chałkampowicz. Podkreślił on odmiennność dzisiejszych warunków studiów od tych, które panowały w latach 1947—1952. Dlatego właśnie z tym większym szacunkiem należy spoglądać na osiągnięcia w pracy zawodowej tych ludzi, którzy zdobyli wiedzę w trudnych dla nich samych i dla całego społeczeństwa warunkach.

Prof. dr A. Klafkowski wygłosił zamieszczony wyżej referat pt. *Tendencje*

rozwojowe współczesnego prawa międzynarodowego. Referat został przyjęty przez zebranych z wielkim zainteresowaniem.

Prof. dr J. Górski wygłosił referat zatytułowany *Rola prawnika w życiu społecznym i gospodarczym.* Na wstępie przedstawiony został historyczny rozwój zawodu prawnika, wzrost jego znaczenia i prestiżu oraz jego coraz szerszy zasięg.

Wskutek zmian stosunków produkcji, zmieniała się na przestrzeni lat zawodowa struktura ludności. Ale pomimo różnego rodzaju przemian i perturbacji, nie wzruszona pozostała zasada, że nauki prawne stanowią jeden z podstawowych działów nauczania uniwersyteckiego, a dyplom ukończenia studiów prawniczych cieszył się i cieszy dużym szacunkiem.

Prawnicy zawsze byli i są powoływani do obsługiwanego aparatu państwowego. Funkcja i stanowisko prawnika są ściśle związane z ustrojem, z klasowym charakterem państwa. W państwie socjalistycznym rozszerzył się wachlarz zawodowych możliwości i społecznego zapotrzebowania na prawnika. Otworem stoi nie tylko sądownictwo, prokuratura, administracja, nieustanny rozwój życia gospodarczego dostarcza nowych placówek, stwarza ogromne zapotrzebowanie na prawników we wszystkich dziedzinach. Zadania dzisiejszego prawnika w miarę rozwoju nowych form życia społecznego i gospodarczego nabierają nowego i szerszego charakteru.

W tych warunkach nie można utożsamiać pojęcia prawnika z pojęciem zawodu prawniczego, który jak każdy inny wymaga pewnej specjalizacji. Wykształcenie dobrego prawnika wymaga takiego ustawienia programu studiów i takich metod nauczania, aby przygotować absolwenta do wykonywania różnych zawodów. Studia uniwersyteckie powinny spełniać funkcję teoretycznego wstępu do przyszłej pracy zawodowej, powinny być adekwatne do potrzeb dzisiejszego życia. Prawnik ukształtowany w ramach uniwersytetu powinien nadal pozostawać prawnikiem w szerokim tego słowa znaczeniu, a szkołą przygotowania zawodowego powinien być okres praktyki, czy aplikacji, który z prawników ma stworzyć specjalistów. Rękojmnią i pomocą w utrzymaniu tego ogólnego poziomu powinno być czynne uczestniczenie w życiu społecznym, lektura czasopism prawniczych, ścisła łączność absolwentów z uczelnią. Tego rodzaju postawa zapewni odpowiednią rangę, jaką prawnik i zawód prawnika w życiu społecznym powinien się cieszyć. Na zakończenie swego referatu Prof. dr J. Górski złożył zebrany życzenia z okazji ich koleżeńskich spotkania.

Dalszą część Zjazdu stanowił wspólny obiad i wieczór towarzyski. Zjazd i jego organizacja spotkały się z żywym zainteresowaniem i aplauzem ze strony jego uczestników. Następne tego rodzaju spotkanie połączone z dwudniową sesją naukową postanowiono zorganizować za 5 lat.

Anna Michalska

PRZEWÓD HABILITACYJNY DRA MARIANA IWANEJKI

W dniu 25 X 1962 r. odbyło się pod przewodnictwem Dziekana, prof. dra Jana Habera, posiedzenie Rady Wydziału Prawa UAM, kończące przewód habilitacyjny dra Mariana Iwanejki, adiunkta przy Katedrze Prawa Międzynarodowego Publicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Przewód habilitacyjny wszczęto na podstawie rozprawy habilitacyjnej pt. *Stanowisko portów morskich w świetle prawa międzynarodowego.* Obszerne streszczenie tej pracy zostało opublikowane w „Ruchu Prawniczym, Ekonomicznym i Socjologicznym” — zesz. 3, rok 1962. Recenzentami pracy habilitacyjnej i dorobku

naukowego habilitanta byli: prof. dr Ludwik Ehrlich (Kraków), prof. dr Remigiusz Zaorski (Gdynia), prof. dr Leon Babiński (Szczecin), oraz prof. dr Alfons Klafkowski (Poznań). Po wygłoszeniu przez recenzentów opinii, Rada Wydziału jednomyślną decyzją (postanowiła dopuścić dra M. Iwanejkę do kolokwium habilitacyjnego.

Na wstępie kolokwium dr M. Iwanejko omówił w zarysie główne problemy rozprawy habilitacyjnej i ustosunkował się do recenzji, wspominając również o przyczynach, jakie skłoniły go do obrania metody historycznej jako najodpowiedniejszej przy konstruowaniu przedłożonej pracy. Zdaniem habilitanta, nie ulega wątpliwości, że niejednokrotnie prawo traktatowe nie wystarcza do wyczerpania problematyki pracy naukowej. W takim przypadku celowe staje się sięgnięcie do historii danej instytucji prawnej, stanowiącej często jej zasadniczy rys charakterystyczny. Zasadność metody historycznej nie powinna podlegać dyskusji, mimo że sposób zastosowania tej metody może budzić kontrowersje.

Następnie głos zabrał prof. dr. R. Zaorski, który zaznaczył, że w pracy trudno doszukać się omówienia problemu od strony kodyfikacji prawa międzynarodowego. Tymczasem Comité Maritime Internationale prowadzi od dłuższego czasu badania nad sytuacją statków w obcych portach. Efektem tych badań ma być zawarta w przyszłości umowa międzynarodowa, mająca na celu skodyfikowanie omawianej dziedziny. W związku z tym prof. R. Zaorski spytał habilitanta o jego punkt widzenia na kwestię kodyfikacji oraz jej teoretyczne i praktyczne znaczenie.

W odpowiedzi dr M. Iwanejko stwierdził, że od dłuższego czasu obserwować można wysiłki zmierzające do ujednolicenia zasad dotyczących sytuacji prawnej statków w obcych portach morskich. Prace w tym kierunku podjęto w łonie ONZ. Kodyfikacji i postępowemu rozwojowi prawa międzynarodowego towarzyszą tendencje uniwersalistyczne i integracyjne. Integracja, jako czynnik powodujący uprzywilejowanie partnerów w ramach wspólnoty integracyjnej, eliminuje problem wstępu do portów morskich państw zainteresowanych, przenosząc go z płaszczyzny międzynarodowej w sferę zagadnień wewnętrznych. Nawiązując do tego stwierdzenia, dr M. Iwanejko podkreślił znaczenie względów natury politycznej, które determinują często stopień dopuszczalności obcych statków do portów morskich na podstawie standardu preferencyjnego czy też u standardu największego uprzywilejowania. Takie stanowisko państwa burzy, w pewnym sensie, zasadę równego traktowania wszystkich bander w obcych portach; nic nie stoi jednak na przeszkodzie, by państwa nadbrzeżne stosowały wobec różnych państw różne, wyższe lub niższe standardy traktowania.

Po odpowiedzi dra M. Iwanejki na pierwsze pytanie, prof. R. Zaorski uzupełnił je informacją, że Comité Maritime Internationale jako zasadę w opracowywanym przez siebie projekcie kodyfikacji, przyjął szerokie kompetencje państwa bandery odnośnie do sytuacji prawnej statku w obcym porcie. Na tle tego faktu prof. R. Zaorski postawił pytanie dotyczące konstrukcji i istoty władzy poza terytorium państwa.

Zdaniem habilitanta, przyjęcie przez Comité Maritime Internationale w omawianym przypadku pierwszeństwa *lex banderae* należy traktować jako wyjątek. Jeżeli natomiast chodzi o istotę władzy poza terytorium państwa, to była ona wyjaśniana przy oparciu się na zasadzie eksterytorialności. Polskie ustawy wewnętrzne posilkują się tą zasadą. Omawiane zagadnienie wzniciło dyskusję w związku ze sprawą statku „Lotus”, która wymagała rozstrzygnięcia sporu o jurysdykcję w wypadku zderzenia na pełnym morzu. Nadal jednak założenia teoretyczne budzą tutaj szereg sprzecznych opinii. Reasumując dr M. Iwanejko

powiedział, że jeśli teorię o bezwzględnej władzy państwa można utrzymać w odniesieniu do statków na pełnym morzu — to trzeba z niej zrezygnować przy wjeździe do cudzego portu. Istnieje pewna analogia między dopuszczeniem do portu obcego statku a dopuszczeniem obcokrajowca na terytorium państwa. W obu wypadkach państwo posiada prawo odmówienia dopuszczenia. Gdy z niego nie skorzysta, państwo zainteresowane jest uprawnione do wykonywania opieki dyplomatycznej tak nad swym obywatelem znajdującym się na obcym terytorium, jak i w pewnym sensie nad statkiem znajdującym się w obcym porcie.

Jako drugi zwrócił się do habilitanta z pytaniem prof. dr L. Babiński. Jego zdaniem, wolny wstęp do portów dla statków handlowych w czasie pokoju ukształtował się jako powszechnie przyjęty zwyczaj w praktyce narodów cywilizowanych w ciągu ostatnich 200 lat. Pozostają oczywiście w mocy zastrzeżenia z tytułu bezpieczeństwa i zdrowotności, tym niemniej nie wykluczają one „pozycji prawnej o wolnym dostępie do portów”. Stwierdzeniem, że w dzisiejszych czasach, przy nasileniu obrotu towarowego między państwami, dostęp do portów powinien być maksymalnie swobodny — zakończył prof. L. Babiński swoje wystąpienie, prosząc równocześnie dra M. Iwanejkę o przedstawienie jego poglądu w tej sprawie.

Dr. M. Iwanejko zaznaczył na wstępie, że poruszony przez prof. L. Babińskiego problem jest w wysokim stopniu dyskusyjny. Należy zgodzić się z tezą głoszącą, że interes państw nadbrzeżnych spowodował umiarkowane wykonywanie suwerenności przez te państwa. Powstaje jednak pytanie, czy ta liberalna praktyka, posiadająca charakter przyzwolenia, nie powoduje trwałych skutków w postaci ograniczenia wykonywania suwerenności na rzecz zasady swobodnego dostępu do portów morskich. Zdaniem habilitanta, na to pytanie należy odpowiedzieć negatywnie, opierając się na orzecznictwie arbitrażowym i wewnętrznych ustawodawstwach państw nadbrzeżnych. Również w sferze prawa zwyczajowego dominuje aktualnie zasada suwerenności państw posiadających porty morskie. Natomiast tendencje do wprowadzenia równowagi między roszczeniem o prawo swobodnego wstępu a prawem państw nadbrzeżnych do regulowania wstępu obcych statków znajdują swój wyraz w prawie stanowionym.

W tajnym głosowaniu Rada Wydziału jednomyślnie przyjęła kolokwium i podjęła decyzję o dopuszczeniu dra Iwanejki do wykładu habilitacyjnego.

Dr M. Iwanejko wygłosił wykład na temat „Zwyczaj miejscowy albo regionalny jako źródło prawa międzynarodowego w orzecznictwie Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości”. Na wniosek przewodniczącego, Dziekana prof. dra J. Habera, wykład przerwano, uznając usłyszany fragment za wystarczający. Następnie Rada Wydziału Prawa UAM jednomyślnie podjęła decyzję o nadaniu drowi Marianowi Iwanejce stopnia docenta z zakresu prawa międzynarodowego publicznego.

Jan Sandorski

ROZPRAWY DOKTORSKIE NA WYDZIALE PRAWA I WYDZIALE
HISTORYCZNO-FILOZOFICZNYM UAM W POZNANIU
W OKRESIE OD 1 IX DO 31 XII 1962

1. Mgr Witold Franciszek Dąbrowski, ur. 8 I 1935 r. w Strzyżewie Kośc., pow. Gniezno, studiował na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego, w latach 1952—1956, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Prokuratorska kontrola legalności decyzji administracyjnych*. Promotor: prof.

dr Marian Zimmermann, recenzenci: prof. dr Jerzy Starościk (Warszawa) i doc. dr Zbigniew Janowicz. Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 29 IX 1962 r.

2. Mgr Władysław Jan Rozadowski, ur. 27 III 1933 r. w Lidzbarku, pow. Działdowo, studiował w latach 1952—1956 na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Ocena zeznań świadków w procesie rzymskim*. Promotor: prof. dr Kazimierz Kolańczyk, recenzenci: prof. dr Edward Gintowt (Warszawa) i doc. dr Edmund Wengerek. Uchwała Rady Wydziału Prawa z dnia 29 IX 1962 r.

3. Mgr Maria Tyszcza, ur. 24 VII 1932 r. we wsi Dobrzec, pow. Kalisz. studiowała na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1951—1956, uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie rozprawy pt. *Praca szkolna dziecka i główne determinujące ją czynniki*. Promotor: prof. dr Stefan Błachowski, recenzenci: doc. dr Helena Śloniewska (Wrocław) i prof. dr Stanisław Kowalski. Uchwała Rady Wydziału Historyczno-Filozoficznego UAM z dnia 19 III 1962 r.

4. Mgr Tadeusz Batóg, ur. 22 I 1934 r. w Miernowie, studiował na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1950—1955, uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie rozprawy pt. *Logiczna rekonstrukcja pojęcia fonemu*. Promotor: doc. dr Seweryna Łuszczewska-Romahnowa, recenzenci: prof. dr Olgierd Wojtasiewicz (Warszawa) i prof. dr Roman Suszko (Warszawa). Uchwała Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego UAM z dnia 14 V 1962 r.

5. Mgr Jerzy Kmita, ur. 26 XII 1931 r. w Rajsco, studiował na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1950—1955, uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie rozprawy pt. *Znaczenie jako wykładnik sposobu rozumienia wyrażań*. Promotor: doc. dr Jerzy Giedymin, recenzenci: doc. dr Kazimierz Szaniewski (Warszawa) i doc. dr Jerzy Ziomek. Uchwała Rady Wydziału Historyczno-Filozoficznego UAM z dnia 14 V 1962 r.

6. Mgr Halina Baczyńska, ur. 16 XII 1907 r. w Przasnyszu, woj. warszawskie, studiowała na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Poznańskiego, uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie rozprawy pt. *Typy twórczości literackiej dzieci szkolnych*. Promotor: prof. dr Stanisław Kowalski, recenzenci: prof. dr Stefan Szuman (Kraków) i prof. dr Władysław Kuraskiewicz. Uchwała Rady Wydziału Historyczno-Filozoficznego UAM z dnia 31 X 1962 r.

7. Mgr Kazimierz Włodarczyk, ur. 20 IV 1928 r. w Wieluniu, studiował na Wydziale Filozoficznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w latach 1951—1955, uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie rozprawy pt. *Rozwój zdolności do rozumienia logiczno-werbalnego dzieci w wieku 5—10 lat*. Promotor: doc. dr Bolesław Hornowski, recenzenci: prof. dr S. Gerstman (Łódź) i prof. dr Andrzej Lewicki. Uchwała Rady Wydziału Historyczno-Filozoficznego UAM z dnia 31 X 1962 r.

8. Mgr Zbigniew Tyszcza, ur. 18 V 1933 r. w Kaliszu, studiował na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1951—1956, uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie rozprawy pt. *Rola kuratora sądowego w resocjalizacji nieletnich przestępców*. Promotor: prof. dr Stanisław Kowalski, recenzenci: doc. dr Antonina Kłosowska (Łódź) i doc. dr Władysław Markiewicz. Uchwała Rady Wydziału Historyczno-Filozoficznego UAM z dnia 31 X 1962 r.

9. Mgr Kazimierz Gołąb, ur. 16 XII 1927 r. w Dynowie, studiował na Wy-

dziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie w latach 1946/50, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Działalność synodalno-prawodawcza arcybiskupa Jakuba Świnki*. Promotor: dr Tadeusz Sinicki, recenzenci, prof. dr Jakub Sawicki (Warszawa) i prof. dr Michał Wyszynski (Wrocław). Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 18 XII 1962 r.

10. Mgr Roman Łuczywek, ur. 8 II 1916 r. w Odolanowie pow. Ostrów Wlkp. studiował na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1933/37, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Istota i granice funkcji obrońcy w polskim procesie karnym*. Promotor: prof. dr Jan Haber, recenzenci: prof. dr Stefan Kalinowski, i prof. dr Mieczysław Siewierski (Łódź). Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 18 X 1962 r.

J. R.